

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP
BACHELOROPPGAVE

Studieprogram: BBDBAC

Høst 2022

Forfattere: Alicja Joanna Karpa og Caroline Hetland

Kandidatnummer: 6003 og 6019

Tittel: Inkludering gjennom musikk- et innblikk i hvordan barnehagelærere bruker musikk i inkluderingsarbeidet på avdelingen.

Fag: Musikk

Hoved begreper i oppgaven: Inkludering, mangfold, felleskap, identitet, det musiske menneske, det doble dilemmaet, barnehagelærerens væremåter, musickhood og sangsamvær.

Stavanger 20. 12. 2022

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven tar utgangspunkt i problemstillingen

Hvordan kan barnehagelæreren bruke musikk for å skape et inkluderende fellesskap på avdelingen?

Gjennom å samle et utvalg teori som vi ser som relevant innen denne tematikken, sammen med vårt utvalg av analyserte funn fra kvalitative intervjuer av barnehagelærere ute i feltet, dannet det seg et utgangspunkt for å drøfte teori og funn i lys av vår problemstilling. Resultatene viser et hav av muligheter i hvordan barnehagelærere bruker musikk i deres inkluderingsarbeid. Gjennom å fokusere på det som var mest gjennomgående, ser vi at barnehagelærere kan bruke musikk for å skape et inkluderende fellesskap gjennom et samvær: hvor alle kan delta, hvor mangfoldet løftes og ses på som ressurs, hvor barnets utvikling og identitetsdanning er i fokus, hvor barnehagelæreren som en trygg rollemodell kan bruke hele seg selv for å engasjere barna, hvor en kan nytte seg av barnas interesser inn i fellesskapet med foreldresamarbeid som ressurs. Et samvær hvor en som musiske mennesker av naturen kjenner ens betydningsfulle og verdifulle plass i et mangfoldig og inkluderende fellesskap.

Vi konkluderer med at musikk samler barn, musikken er naturlig i oss, musikken binder mennesker sammen. Noe som gjør det naturlig for barnehagelærere å nytte seg av musikkens mange muligheter for å skape et inkluderende fellesskap på sin avdeling.

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet gjennom et samarbeid mellom to medstudenter i forbindelse med barnehagelærerutdanningen ved universitetet i Stavanger. I denne prosessen fikk vi mulighet til å få et innblikk i 2 ulike barnehager, hvor til sammen 6 barnehagelærere har delt med oss hvordan akkurat de bruker musikk i deres inkluderingsarbeid. Vi ønsker å takke dem for å ha tatt oss godt imot, og takk til barnehagelærerne for deres personlige og utfyllende svar som ga grunnlaget til denne oppgaven.

Vi ønsker å takke vår veileder Anne-Linn Vatnedalen Vik for verdifull støtte og veiledning til å lande endelige valg og retninger i denne prosessen. Det å skrive en bacheloroppgave har vært en krevende oppgave, samtidig som det har vært spennende og lærerik prosess. Kunnskapssekken vår har stadig fullt seg opp gjennom studiet med mange verdifulle erfaringer og kunnskap. Å skrive denne oppgaven var en av slike opplevelser som vi alltid vil huske, og som vi har lært mye av. Denne kunnskapssekken tar vi med oss videre inn i vårt arbeid som fremtidige barnehagelærere.

Innhold

Sammendrag	1
Forord	2
1.0 Innledning.....	5
2.0 Teori	7
2.1 Inkludering og mangfold	7
2.2 Samvær med musikk	8
2.3 Musikk og identitet.....	9
2.4 Det musiske menneske	9
2.5 Det doble dilemmaet.....	10
2.6 Barnehagelærerens væremåter.....	10
2.7 Musickhood	11
2.8 Foreldresamarbeid	11
3.0 Metode.....	12
3.1 Valg av metode	12
3.2 Valg av informanter.....	12
3.3 Forskningsetiske refleksjoner	13
3.4 Metodiske utfordringer	14
3.5 Annet	15
4.0 Analyse av innsamlet data.....	16
4.1 Inkludering og mangfold: “Barnehagen skal være for alle”.....	16
4.2 Muligheter som ligger i musikken: «Musikk er suksessoppskriften»	17
4.3 Barnehagelæreres væremåter: «Vi er forskjellige, vi kan gi barna litt av alt»	19
4.4 Foreldresamarbeid: «Det krever mye av de ansatte også ... men gevinsten er mye større»	21
5.0 Drøfting	22
5.1 Inkludering og mangfold	22

5. 1. 1. Inkludering i barnehagens styringsdokumenter, teorier og barnehagelærernes intensjoner.....	22
5. 1. 2. «Vi har en vei å gå» og «det sitter i veggene»: tilnærminger til mangfold.....	23
5.2 Musikkens muligheter	25
5.2.1 Det musiske samspillet som de yngstes inkluderingsarena	25
5.2.2. Barn med nedsatt funksjonsevner: musiske mennesker med muligheter for deltakelse i et inkluderende fellesskap.....	26
5.2.3. Å løse det doble dilemmaet og åpne inngangen til felleskapet.....	27
5.3 Barnehagelærernes væremåter og et mangfoldig, inkluderende fellesskap.....	29
5.3.1 Anerkjennelse og skape et ritual og å tolerere kaos	29
5.3.3 Å bruke sitt gestiske språk	30
5.3.4 Musickhood.....	30
5.4 Veien til et inkluderende fellesskap gjennom foreldresamarbeid	31
6.0 Konklusjon	33
7.0 Litteraturliste	35
8.0 Vedlegg	37
8.1 Informasjonsskriv	37
8.2 Intervjuguide.....	40

1.0 Innledning

Vårt utgangspunkt inn i denne oppgaven var gjennom et inderlig ønske om at alle barn skal føle seg sett og inkludert, hvor alle som en kjenner de er en verdifull del av et større felleskap.

Nestekjærlighet, likeverd og solidaritet er noen av grunnverdier i formålsparagrafen til barnehageloven (Barnehageloven, 2005, § 1). Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) presiseres videre med at «trivsel, vennskap og lek» er grunnmur for en god barndom (s. 8) og «den enkeltes plass og verdi i fellesskapet skal synliggjøres» (s. 9.). Gjennom egne erfaringer og praksis ser vi at barnehagen lik storsamfunnet blir mer og mer mangfoldig. Det store mangfoldet vi møter i hverdagen på jobb gjorde oss nysgjerrige på hvordan vi kan legge til rette for å skape et inkluderende fellesskap som preges av gjensidig respekt og bygges på grunnverdiene som vises til i barnehageloven (Barnehageloven, 2005, § 1). Vi ser at mangfold gir oss nye perspektiver og måter å tenke på og kan være til en ressurs for det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Barnehagen skal være plassen der alle barna får påvirke og medvirke hverdagen sin og hvor deres egne forutsetninger og uttrykksformer tas på alvor (Kunnskapsdepartement, 2017, s. 27). Barn skal kunne oppleve at de er «betydningsfulle for fellesskapet» (s. 23). Barnehagelærere bærer med andre ord et stort ansvar for å inkludere hvert og en av barna inn i et felleskap.

Gjennom våre egne erfaringer, og ikke minst utdanningen, ser vi at musikk kan brukes som et verktøy for å skape et inkluderende felleskap. Vi opplever at musikk er noe som tiltrekker og bringer barn sammen. Noe som samsvarer med rammeplanens (Kunnskapsdepartement, 2017) fagområde kunst, kultur og kreativitet hvor også inkludering og mangfold perspektivet står sentralt: «Opplevelse med kunst og kultur i barnehagen kan legge grunnlag for tilhørighet, deltagelse og eget skapende arbeid» (s.50).

Med utgangspunkt i det vi har presentert ovenfor, har vi valgt denne problemstillingen:

Hvordan kan barnehagelæreren bruke musikk for å skape et inkluderende fellesskap på avdelingen?

Etter rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017), definerer vi et inkluderende felleskap som et felleskap hvor alle skal ha mulighet til «å ytre seg, bli hørt og delta» (s.8).

Med barnehagelærere mener vi de som har fullført utdanning som barnehagelærer eller førskolelærer.

Vårt formål med oppgaven er å få et innblikk i hvordan et utvalg barnehagelærere ser mulighetene musikken kan gi for å skape et inkluderende felleskap på sin avdeling. Vi ønsker å se hvilket syn og hvilke metoder de nytter seg av innen denne tematikken. Vi har også som formål å tilegne oss kunnskap gjennom prosessen som kan inspirere oss i vårt fremtidige arbeid som barnehagelærere.

I oppgaven vår presenterer vi først relevante teoretiske perspektiver og barnehagens styringsdokumenter innad valgt problemstilling. Så går vi videre til metoddelen, der forklarer vi hvilken metode vi har valgt for å undersøke problemstillingen og våre metodiske valg i denne prosessen, samt forskningsetiske refleksjoner.

Videre tar vi for oss analysen av data som vi har samlet inn, hvor vi har samlet fellestrekk med utgangspunkt i intervjuene. For å så drøfte dem i drøftingsdelen, der vi trekker fram generelle trekk og finner sammenhenger i funnene og relevant teori. Vi avslutter oppgaven med å trekke fram oppsummerende konklusjon for drøftingen vår, for å så foreslå hvordan videre forskning kan bidra til utvidelse av kunnskap innenfor denne tematikken.

2.0 Teori

Med vår problemstilling har vi valgt å gå til allmennpedagogiske og musikkfaglige perspektiver som kan belyse funnene våre. Vi begynner med teori om inkludering og mangfold. Disse to begrepene var styrende for oppgaven vår. Dette vises både gjennom problemstillingen, intervjuguiden, og svar vi fikk fra informantene. Videre forklarer vi begreper som kan bidra til drøfting og refleksjon over vår problemstilling. De er: samsamvær, identitet, det musiske menneske, det doble dilemmaet, barnehagelærerens væremåter og musikkhood. Til slutt går vi over til foreldresamarbeid. Et tema som ikke var en del av intervjuguiden vår, men som hyppig kom opp i alle intervjuene. Vi anser derfor at det er nødvendig å presentere hva fagfeltet har å si om foreldresamarbeid.

2.1 Inkludering og mangfold

Gjennom oppgaven vår har vi valgt å fordype oss i begreper inkludering og mangfold sett fra musikkfaglig perspektiv. Før vi gjør det, vil vi sette teoretiske rammer rundt oppgaven og de to begrepene. Vi skal se på dem ut ifra et allmennpedagogisk perspektiv og trekke fram det som er relevant i styringsdokumenter. Perspektivet på mangfold og inkludering vi presenterer her, vil prege hele oppgaven vår.

Både barnehageloven og rammeplanen er tydelige på hvilke verdier som skal formidles i barnehagen. Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) definerer barnehagen som en plass hvor demokrati dannes og som «et inkluderende fellesskap der alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta» (s. 8). Formålsparagrafen (Barnehageloven, 2005, § 1) legger føringer på hvilke verdier som skal gjenspeiles i barnehagen, verdier som er byggesteiner i et inkluderende fellesskap. Disse er blant annet «respekt for menneskeverdet, nestekjærlighet, likeverd og solidaritet». Stortingsmelding 6 (2019- 2020) utfyller tidligere nevnte styringsdokumenter, og understreker hvor viktig for ens sosial og faglig utvikling er det å erfare at en er «verdifull del av fellesskapet og blir godtatt som den er» (Meld. St.6, 2019-2020).

Styringsdokumenter sitt syn på mangfold og inkludering gjenspeiles i mange teorier. Det er ikke mulig å ta med alle, derfor har vi valgt noen som vi tenker representerer godt det rådende synet på mangfold og inkludering både i intervjuene og som vi står for.

Arnesen (2017) forklarer at inkludering «skapes gjennom balanse mellom likhet og mangfold» (s. 24) hvor mangfold blir sett på som en ressurs. Det vil si at det vi har til

felles og det som gjør oss forskjellige kan brukes til å skape et meningsfylt fellesskap der alle kan bidra som kompetente aktører. Gjervan (2012) som legger vekt på kulturelt og språklig mangfold, kaller det å gi rom og å anerkjenne samtidig som man tar mangfoldet inn i det pedagogiske arbeidet, skaper en ressursorientert tilnærming til mangfoldet (s. 67). Hun viser også til en problemorientert tilnærming til mangfold når det motsatte skjer og man ser på mangfoldet som et problem og majoritets kultur som den eneste riktige måten å leve på (s. 63).

I likhet med Arnesen (2017) og Gjervan (2012) ser Bergsland og Kvaran (2011) på inkludering som en mulighet for mennesker. Muligheten ligger i et møte mellom dem, med hensikt for å gi noe fra seg, og åpenhet for å ta imot noe fra den andre (s. 71). I slike møter dannes mennesker, deres identitet og respekt for det andre menneske (s. 74- 75). Musikk presenteres her som en bærer for inkludering. Særlig møte med musikk fra ulike kulturer anses som av betydning. Personalet i barnehagen vil gjennom å behandle barnets musikkbakgrunn som verdifull og av betydning, kan støtte utviklingen av barnets kulturelle identitet. Med det kan barnet åpne seg opp for å ta imot og anerkjenne andre mennesker som er ulike fra barnets selv (s. 76).

2.2 Samvær med musikk

Gjennom å se hva teoretikere sier om barnehagestunder hvor en i fellesskap synger erfarte vi det brukes ulike begreper. For eksempel bruker Strøm et al. (2022) begrep «samsang» (s.9) og Bjørkøy (2020) «sangsamspill» (s.13). Kulset (2017) bruker begrepet «sangsamvær» for å beskrive stundene i barnehagehverdagen hvor det skapes et fellesskap ved å synge sammen. Dette begrepet referer til planlagte og uplanlagte situasjoner der flere samler seg for å synge sammen (s.21-22). Vi velger å benytte oss av Kulset sitt begrep «sangsamvær» videre i oppgaven de stedene vi ønsker å beskrive barnehagestunder hvor en i et felles samvær synger sammen. Sang er en form for musikk, men samvær i barnehagen kan også ha innslag av musikk i form av å lytte, spille instrumenter, danse og bevege oss til musikk med mer. Musikken kan beskrives som følelsenes språk (Vist, 2017, s.89). Stemme, kropp og pust henger naturlig sammen, og er ifølge Vist (2017) barns egen måte å leve i lyden på (s.99). Det er nettopp i samværet der barn og voksne samles for å synge og skape musikk sammen, en kan ifølge Bergsland og Kvaran (2011) oppleve at man er en del av et «inkluderende vi» (s.74).

2.3 Musikk og identitet

Identitet er ifølge Ruud (2017) en bevissthet og opplevelse av seg selv som dannes gjennom hele livet. Viktige elementer i denne prosessen er kontinuerlig bevissthet om «å være den samme» og samtidig ulik fra andre mennesker (s. 52). Gjennom livet skaper mennesker minner og fortellinger om seg selv. Musikk som fremmer ulike følelser, er med på å danne dem og med det påvirker prosessen av identitetsdanning (s. 65). Denne prosessen begynner allerede hos små barn som blir sterkt påvirket av musikk rundt dem og gjennom dets sosiale liv. På bakgrunn av samspillet med andre lærer barnet å kjenne og å avgrense seg selv fra andre (s. 82). Barnet speiler seg i andre og basert på erfaringene det har gjort seg, utvikler sitt eget selvoppfatning (s. 139). Ruud mener videre at musikken gjennom sin tilstedeværelse påvirker blant annet opplevelse av ens tillit til andre, egen kompetanse (s. 82), tilhørighet og gir mulighet til å uttrykke seg selv (s. 139). Musikken kan bli med på å bygge opp «en god identitetsfølelse» (Vist, 2002, s. 79).

2.4 Det musiske menneske

Alle mennesker er musiske mener Bjørkvold (1991), og forklarer at musikken er noe som påvirker og følger oss gjennom hele livet. Helt fra fosterstadiet sanser barnet både rytme, bevegelse og lyd (s. 17). Et nyfødt barn søker intuitivt mors stemme og prøver å komme i samspill med henne. Dette bærer preg av det musikalske der barnet og mor finner et tempo i deres kommunikasjon (s. 30). Gjennom den musiske interaksjonen med mor, blir barnet til et sosialt individ. Man kan si at det musiske samspillet er med på å utvikle det sosiale ved barnet (s. 31).

Spoler man fram i tiden, barnet begynner i barnehagen. Barnet utvikler seg, vokser og fremdeles totalsanser inntrykk fra omgivelsene, mener Bjørkvold (1991). Han tar i bruk swahili begrepet- sikia for å forklare barnets opplevelser. Sikia kan oversettes som helhetssansing. Det vil si å erfare musikk med hele kroppen. Her er det hele barnet og dets kropp som deltar i det musiske (s. 61). Man kan si at barnet er i musikken og musikken er i barnet. Videre presenterer Bjørkvold (1991, s. 64) begrepet ngoma- et begrep som rommer mye mer enn det som den vestlige kulturen legger i musikk begrepet. Selvet ordet ngoma betyr å tromme, å danse, å feste. Det handler både om å skape musikk med instrumenter eller stemmen, om måter kroppen gir uttrykk for musikk og selve musikken. Ngoma og sikia er tilstander som påvirker hverandre og bærer konsekvenser av hverandre. Det musiske barnet helhetssanser musikk (sikia) og gir kroppslig uttrykk for den (ngoma).

2.5 Det doble dilemmaet

Kulset (2019, s. 74) trekker fram et viktig aspekt ved det sosiale i musikk og språklæring. Hun bruker begrepet det doble dilemmaet for å forklare sammenhengen mellom å lære et nytt språk, og å være en del av fellesskapet. Det er nemlig slik at for å lære et nytt språk må man kunne være en del av fellesskapet hvor språket brukes, men for å bli akseptert i dette fellesskapet må man ha grunnferdigheter i dette språket. Barnet som ikke kan majoritets språket vil ha utfordringer med å komme inn i gruppen, og til å kunne delta i det sosiale livet i barnehagen. Kulset (2019) stiller personalet ansvarlig for å løse det doble dilemmaet (s. 76). Personalet skal kunne skape situasjoner der språklæring og deltakelse i fellesskapet skjer samtidig. Løsningen er musikk. «Den sosiale og språklige kapitalen blir utjevnt, og alle stiller med nye kort», skriver hun (s. 77). For å delta i musikalske aktiviteter trengs ikke noen forkunnskaper. Musikk, gjennom sine grunnelementer, skaper trygge rammer for barnets deltakelse. Kroppsspråk, melodi og rytme, alt dette kan barnet forstå og bli med på. De kan vise at i musikken er de like kompetente som andre barn og delta på like premisser (s. 79). Slike erfaringer kan skape nye muligheter for barn for å bli inkludert i fellesskapet, og med det vil det doble dilemmaet kunne løses. Gjennom begrepet «det doble dilemmaet» viser Kulset (2019, s. 77) til muligheter som ligger i musikk.

2.6 Barnehagelærerens væremåter

Problemstillingen vår peker mot ansvaret som ligger på barnehagelærere for å skape et inkluderende fellesskap. For å nærme oss problemstillingen, så vi på hva teoretikere skriver om hvordan personalets måter å være på, i møte med barn, kan påvirke inkluderingsprosesser. Vi fant ulike teorier og perspektiver (Vist, 2002; Knudsen et al., 2015; Kulset, 2017) som utelukker ikke, men heller utfyller hverandre, og gir et større bilde og forståelse av hvor viktig rolle barnehagepersonalet har i inkluderingsprosesser. Likevel med tanke på oppgavens formål, omfang og resultater av analysen velger vi å bruke primært Kulset (2017) sin tilnærming i drøftingen av problemstillingen vår.

Kulset (2017) gjennom sin selvstudie viser til fire kategorier som utgjør væremåter barnehagepersonalet inntar, og som kan bidra til barns inkludering inn i fellesskapet. Disse er å skape og anerkjenne ritualer, å tolerere kaos, å gjøre bruk av sitt gestiske språk, og å anerkjenne rommets scenografi og melodi (s. 127). Den første væremåten handler om ritualer som skapes rundt musikalske møter. Den andre handler om hvor mye kaos av det uventede personalet tillater innenfor de faste ritualer. Det innebærer å tillate seg selv

å reflektere over og anerkjenne det uventede både i form av nye situasjoner og ulik oppførsel. Den tredje er å gjøre bruk av sitt kroppsspråk, og handler om å bevisst bruke kroppen og blikket, om å være helt til stede der ting skjer (s. 128). Å anerkjenne rommets scenografi og melodi er en metafor for muligheter som ligger i det fysiske rommet i form av det materiale og stemningen, og hvordan disse mulighetene brukes (s. 129).

2.7 Musickhood

De nevnte væremåtene rommer ifølge Kulset (2017) musikalsk trygghet og musikalsk kapital som videre rammer inn hennes begrep «musickhood» (s.130-132). Hvor musikalsk trygghet handler om selve opplevelsen og det som skjer mellom de som deltar som er i fokus, og ikke hvorvidt ens ferdigheter spiller inn (s.131). Hennes begrep «musickhood» sier noe om å omfavne og utrykke seg selv gjennom det naturlige musiske som ligger i alle mennesker, og danne seg en trygghet rundt dette (s. 146-148).

2.8 Foreldresamarbeid

Det endelige temaet vi velger å sette lys på er foreldresamarbeid. Grunnen til dette er informantenes store fokus på nettopp dette temaet. Barnehageloven (2005, § 1) bruker ord som «samarbeid og forståelse med hjemme», i konteksten av å sikre barnets allsidige utvikling mens det går i barnehagen. Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) bruker begrepet «god dialog» i forbindelse med foreldresamarbeid. Den gode dialogen skal sikre både for barns allsidige utvikling, men også for foreldrenes rett til medvirkning i barnehagens innhold (s.29).

Det å arbeide etter retningslinjene og møte foreldre med sensitivitet gjennom gode holdninger, er ifølge Glaser (2019) en balansekunst av et spennende og krevende samarbeid (s.18). Glaser (2019) mener et godt foreldresamarbeid begynner med personalet som møter foreldre med en respektfull og ressursorientert holdning (s.17). Personalet skal kunne se verdi av det store mangfoldet blant foreldre og måter de velger å oppdra barna sine på. Det er nettopp i dette møte der personalet stiller opp som «fordomsfri, sensitiv, fleksibel og anerkjennende» (s. 17), finnes det muligheter for å samarbeide om barnets utvikling og til barnets beste (s. 19). Personalet med ressursorienterte holdningen skaper rom for mangfoldets uttrykk og basert på dette utvikler seg selv og barnehagen (Gjervan et al., 2012, s. 67).

3.0 Metode

I denne delen skal vi ta for oss vårt valg av metode, og hvordan vi valgte informanter. Vi vil også ta for oss relevante forskningsetiske refleksjoner og metodiske utfordringer som ble aktuelle i vår forskningsprosess.

3.1 Valg av metode

På grunnlag av vår problemstilling valgte vi å innhente data fra et utvalg informanter gjennom kvalitative intervjuer. Gjennom denne empiriske forskningsmetoden kunne vi se nærmere på barnehagelærere sine holdninger og tanker rundt temaene mangfold og inkludering, og da sentralt hvilken rolle de mener musikken spiller inn under dette temaet. Formålet med kvalitative forskningsintervju er å kunne få informantens synspunkter og beskrivelser gjennom deres opplevelser (Dalland, 2017, s.65). Kvalitative forskningsintervju som metode ga oss en mulighet til å bli inspirert og rikere på andre sine erfaringer og opplevelser, funn som vi videre kunne se opp mot relevant faglig teori.

3.2 Valg av informanter

Før vi satt i gang forskningsarbeidet, tenkte vi nøye gjennom hvilke barnehager vi ønsket å velge. Vi så for oss tre valg: 1. Tilfeldige barnehager, 2. En barnehage med musikk som satsingsområde, og en barnehage uten musikk som satsingsområde, 3. Barnehager med musikk som satsingsområde. Da vi var særlig interessert i å finne ut hvordan barnehagelærere jobber med å skape inkluderende fellesskap gjennom musikk, bestemte vi oss for å søke svar i barnehager som har musikk som satsingsområde. Det tenkte vi ga oss en økt mulighet for at informantene var særlig interessert i denne tematikken. Dette var et strategisk valg for oss. Ifølge Dalland (2017) er et strategisk valg når bevisst velger informanter på grunnlag av hva en ønsker å finne ut, som deres kunnskap og erfaringer (s.74).

Vi valgte å intervju utdannede barnehagelærere. Da dette er personer som gjennom sitt valg av utdanning har dedikert seg til sitt arbeid i barnehage og gjennom utdanningen har fått kompetanse innenfor arbeid med musikk. Ved å ringe styrer i de ulike barnehagene fikk vi informanter fra to ulike barnehager med musikk som satsningsområde. To fra den ene barnehagen og fire fra den andre barnehagen. Informantene var kvinner med erfaring som pedagogiske ledere fra 1 til 14 år, alle med erfaring fra arbeid fra de yngste til de eldste barna

i barnehagen. Videre i oppgaven velger vi å kalle dem barnehagelærer 1-6 på grunn av deres yrkestittel.

3.3 Forskningsetiske refleksjoner

Det er viktig med god informasjon i forkant av et intervju, slik at informanten virkelig forstår hva det innebærer å delta (Dalland 2017, s.77). I forkant av intervjuene sendte vi et samtykkeskjema. Dette inneholdt informasjon om vårt formål med intervjuene, personvern, deres rettigheter, og informasjon om deres anonymitet og vår taushetsplikt. I tillegg inneholdt skjemaet informasjon om sletting av rådata ved avsluttende skriveprosess. Dette skjemaet gikk vi gjennom før vi startet intervjuet med hver av informantene, de signerte og fikk beholde en kopi.

Ifølge Dalland (2017) er det 2 krav som stilles til data: relevans og pålitelighetskrav. Hvor relevanskrav vil si hvorvidt dataen en finner er relevant for problemstillingen (s.60). Vi opplevde under intervjuene å få svar og informasjon som vi så på som mindre relevant. Det hendte at informantene fortalte om opplevelser eller refleksjoner som de personlig brenner for, men hadde lite å gjøre med det vi spurte om. Vi observerte også at vi selv ble nysgjerrige på det som var irrelevant for problemstillingen, og hvor vi gjerne stilte utdypende spørsmål som ikke er aktuelle for oppgaven. Det å være to om intervju var hjelpsom i disse situasjonene da den andre kunne sette samtalen tilbake på riktig spor. Da spørsmålene hele tiden bør ses på i bakgrunn av problemstillingen (Dalland, 2017, 60).

Pålitelighetskrav som er det andre kravet, vil ifølge Dalland (2017) si hvorvidt måten data er hentet på er pålitelig (s. 60). Som for eksempel hvorvidt informanten har forstått spørsmålene riktig, eller at vi har forstått og notert det riktig. Vi opplevde det som at informantene forsto spørsmålene. På forhånd hadde vi laget underspørsmål, de hadde vi god nytte av når informanten sporet av eller stoppet opp, da kunne vi støtte oss på hjelp av underspørsmålene. Alle svar ble notert på pc mens samtalen pågikk. Da det ikke var mulig å skrive ned alt informanten sa, kan det hende at vi har gått glipp av noe som kunne vært betydningsfullt for oppgaven. Etter intervjuene var avsluttet satt vi to oss ned for å se gjennom svarene, og for å se om det var noe vi så vi hadde unnlatt. Vi la så inn utfyllende informasjon av beste evne hvor vi oppdaget noe uforståelig eller ved mangler, men noe av det ser vi at vi ikke kan bruke da det er ufullstendig. Om vi hadde ventet med denne gjennomgangen hadde vi mest sannsynlig glemt flere detaljer fra de enkelte intervjuene.

3.4 Metodiske utfordringer

I prosessen med å skaffe informanter ble det uttrykt fra en av barnehagene et ønske om å få tilsendt intervjuguiden i forkant av intervjuet. Dette var noe vi måtte reflektere rundt før vi ga det en avgjørelse. Vi konkluderte med at ved å sende intervjuguiden i forkant får en mulighet til å se gjennom spørsmålene på forhånd, noe vi mener kunne hjelpe informantene med å reflektere over temaet. Dette ser vi på som positivt, da vedkommende over tid kan tenke over hvordan de jobber med dette temaet, og vil over en lengre betenkningstid komme frem til flere praksiseksempler og refleksjoner. Dermed valgte vi å sende intervjuguiden i forkant av intervjuene til begge barnehagene. Noen hadde sett på den før vi kom, noen hadde ikke hatt mulighet. De informantene som hadde sett på intervjuguiden på forhånd opplevde vi ga oss mer gjennomtenkte og utfyllende svar, noe som i større grad ga en flytende samtale. De informantene som ikke hadde fått sett på intervjuguiden i forkant opplevde vi ga kortere svar, og vi brukte intervjuguiden og dens underspørsmål mer aktivt. Dermed ga det oss en god erfaring å sende intervjuguiden i forkant. Vi opplevde et større utbytte av informasjon i mer gjennomtenkte og utfyllende svar, og en bedre flyt i samtalen. Informantene har forskjellige erfaringer og det er viktig å ikke være for fast strukturert med spørsmålene, men å allikevel klare å holde fokuset (Dalland, 2017, s.71). Vi opplevde at informantene kom innpå temaer eller praksiseksempler som de synlig var engasjert i da de var tydelig berørt når de snakket. Vi prøvde å komme nærmere inn og høre dypere hvordan informanten reflekterte rundt det de opplevde.

Under de 6 intervjuene valgte vi at en av oss tok seg av selve intervjuet, og en av oss noterte på pc underveis. Noe som vi opplevde som en god metode, som ga en god flyt i samtalen. Ellers ville det vært mer tidskrevende om begge skulle notert, eller om vi hadde gjort det for hånd. Vi hadde som mål å skape en dialog og samtale under intervjuet, noe vi opplevde vi lyktes i. Samtalene var preget av en god stemning, og vi observerte at informantene hadde en avslappet kroppsholdning.

Barnehagelærer 1 og 2 intervjuet vi i en barnehage ved 2 ulike dager. Barnehagelærer 3, 4, 5, og 6 intervjuet vi i en barnehage samme dag. De 2 første intervjuene følte vi selv at vi var mer oppmerksomme og til stede, samtidig som det var gunstig å sette seg ned å se gjennom svarene fra et intervju rett etterpå. Da vi hadde 4 intervjuer utover en dag merket vi det var noe mer krevende, og utfordrende å være oppmerksomme og stille utvidende spørsmål underveis. Vi fikk tid mellom intervjuene til å diskutere og utfylle svar også her, men

opplevde allikevel at dette ikke ble like grundig som da vi hadde et intervju på en dag. Vi har konkludert med at det ville vært mer optimalt å spre intervjuene utover flere dager. Da vi mener det mest sannsynlig ville økt mulighetene våre for å stille mer oppmerksomme og relevante oppfølgingsspørsmål, og hvor vi gjerne lettere ville holdt oss på rett spor gjennom hele intervjuet.

3.5 Annet

I begynnelsen av arbeidet vårt med oppgaven, har vi lagt følgende problemstilling: Hvordan bruker barnehagelæreren musikk for å skape tilhørighet hos alle barn på avdelingen? Etter å ha gjennomført intervjuer og reflektert over det faglige har vi bestemt oss å forandre problemstillingen til: Hvordan kan barnehagelæreren bruke musikk for å skape et inkluderende fellesskap på avdelingen? Dette gjorde fordi vi innså at begrepet «et inkluderende fellesskap» dekker i større grad det både informantene gir uttrykk for og styringsdokumentene og fagfeltet legger vekt på.

4.0 Analyse av innsamlet data

Gjennom intervjuene samlet vi mye data som vi har analysert. Målet med analysen er å finne svar på hva som har blitt fortalt og meningen bak dette (Dalland, 2017, s. 87). I prosessen, som analysen er, så vi tilbake på problemstillingen og hvordan svarene fra informantene bidro til å belyse den. For å gjøre prosessen ryddigere tok vi utgangspunkt i intervjuguiden som inneholdt temaer knyttet til problemstillingen vår. Dalland (2017, s. 88) skriver at «en del av kvalitetskontrollen [er å] stadig veksle mellom analyse og tolkning». Vi undersøkte svarene med tanke på hva de kan bety, og hvilke teoretiske perspektiver de kan forstås og tolkes fra. Vi fant mange likheter i hva informantene la i ulike begreper og temaer. Vi fant også temaer som ikke var en del av intervjuguiden, men som informantene kom på selv. Dette gjorde prosessen med analysen enda mer spennende og lærerik. Kategoriene vi har funnet i analyseprosessen er: Inkludering og mangfold, barnehagelærernes væremåte, musikkens muligheter og foreldresamarbeid.

Vi skal nå ta deg, leseren, med videre gjennom vårt utvalg av data innenfor de 4 kategoriene.

4.1 Inkludering og mangfold: “Barnehagen skal være for alle”

De første temaene vi ønsker å belyse er inkludering og mangfold. Begrepene preget store deler av alle intervjuene. Vi begynner med sitatet fra barnehagelæreren 2: «Barnehagen skal være for alle». Dette sitatet oppsummerer godt hvordan de andre barnehagelærere uttaler seg om inkludering og mangfold. «Alle skal være med» ser ut å være holdningen som preger barnehagelæreres arbeidshverdagen.

Barnehagelærer 4 definerer inkludering slik: «[inkludering betyr] at vi lager et rom der det er respekt for alle, at man setter pris på ulikhetene, at man får lov å være seg selv. [Det betyr] å legge til rette for kulturen deres og å legge til rette for åpenhet og respekt ... mulighet til å være den man er.» Barnehagelærer 6 sier at: «alle [barna] skal føle seg sett og tatt på alvor. (...) Vi snakker om ting som opptar barna, men også løfter barnas blikk og gjør dem nysgjerrige på verden rundt. Vi er forskjellige, men likeverdige.» Barnehagelærer 3 legger stor vekt på det at alle barna skal føle seg en del av fellesskapet. Barnet skal kunne se at det det kommer med, betyr noe for andre. Noe som igjen også kommer fram i alle intervjuene. Videre forteller barnehagelærer 3 at det er viktig at barna opplever at alle er forskjellige, alle har noe til felles og har ulike styrker, og at det er bra.

I analysen kommer det fram to utgangspunkt for arbeidet med mangfold og inkludering. Den første er «vi har en vei å gå»- synet, den andre er «det sitter i veggene»- synet. Barnehagelærer 1 og 2 omtaler mangfold som noe relativt nytt i barnehagen deres. Barnehagelærerne legger her vekt på det kulturelle mangfoldet i form av barn med innvandrerbakgrunn eller ulike religiøse bakgrunn. Barnehagelæreren 1 og 2 forteller at de ser vekst i antall barn med minoritetsbakgrunn og at de må følge med på utviklingen. De forteller også at de har behov for å utvide deres tankemåte og at de har en vei å gå. Samtidig viser de til hvor mye de har lært de siste årene. Barnehagelærer 1 sier at det er viktig «å dra nytte av enkeltbarn i fellesskapet». Og legger til at «det går toveis ... det er den største lærdommen».

«Det sitter i veggene»- synet virker å prege den andre barnehagen. Barnehagelærere 3, 4, 5 og 6 forteller om at inkludering er noe naturlig for dem. Det vises til både barn og personalet som en sammensatt gruppe av mennesker med ulike kulturer, etnisiteter, religioner, livstil, kjønn, personligheter og ulike sosiale bakgrunn. Barnehagelærer 4 sier: «vi er forskjellige, vi kan gi barna litt av alt. Respekt læres gjennom å se at vi er forskjellige».

4.2 Muligheter som ligger i musikken: «Musikk er suksessoppskriften»

Gjennom funnene våre ser vi tydelig hvordan barnehagelærere ser en stor verdi i bruken av musikk og muligheter som ligger i musikken. De forteller om at de ser hvordan musikken påvirker fellesskapet, og at det gir muligheter for at alle kan delta. Barnehagelærerne referer til musikk som møteplass, fellesspråk, inngang til fellesskapet og verktøy som styrker relasjoner.

Noen av sitatene som kom frem var: «Man bygger felleskap med andre gjennom musikk», «Det viktigste er at vi synger sammen, vi bygger relasjon gjennom sangen», «Musikk samler alle», «Det at vi har de samme reglene og sangene skaper fellesskapsfølelse», «Når du skal hjelpe barn inn i fellesskapet så er musikken verktøyet, musikk er et fellesspråk som alle forstår».

Barnehagelærer 3 mener at fellesskapsfølelsen i deres barnehage kommer til synet når de synger sammen. Det gir den enkelte mulighet til å komme med noe andre kan ha utbytte av, hver og eneste stemme i fellesskapet teller fordi alle er unike og likeverdige, understreker hun. I barnehagen hun jobber i synges samme sanger på alle avdelinger og sammen under fellessamlinger. «Det er en fin opplevelse, barna kjenner til de samme

sangene i hele barnehagen, vi har noe felles og sangene representerer hvem vi er», oppsummerer barnehagelæreren.

Alle barnehagelærerne sier hver for seg hvordan de opplever at akkurat musikk i samling skaper muligheter for at barna kan delta etter egne forutsetninger. Barnehagelærer 6 sier: «Alle blir med på sin egen måte, også med kroppen og blikket, det skaper et felles engasjement». Videre forteller barnehagelærerne om opplevelser der musikk ble inngangsporten til fellesskapet. Fortellingene handler både om tilvenningsperioden på småbarn avdeling, tilrettelegging for barn med funksjonsnedsettelse og flerspråklige barn.

Barnehagelærer 5 refererer til musikk som overgangsobjekt for de yngste barna. Barnehagelærer 1 forteller om sangsamlinger som skaper trygghet og gir mestingsfølelse hos de yngste barn som nettopp har begynt i barnehagen. Sangsamlinger har fast struktur og hvert barn har sitt eget sangkort som de stolt holder mens de synger sangene. Dette er en måte barnehagelæreren mener gir barn mulighet til å delta på sine egne premisser, og som gir barn mulighet til å bli sett og bli oppmerksom på andre.

Barnehagelærerne 2 og 4 forteller om hvordan de bruker musikk for å inkludere barn med nedsatt funksjonsevne. Begge legger vekt på viktigheten av å skape en felles møteplass der barn møtes i en gruppe, og det er tilrettelagt for at barn med nedsatt funksjonsevne skal kunne delta ut fra sine egne forutsetninger samtidig som det skapes glede og engasjement hos alle barn som deltar. Av og til handler det om å finne «den sangen», mener barnehagelæreren 2. Hun forteller om da en sang ble et vendepunkt for et barns deltakelse. «Mens vi sang smilte barnet, han fant en ro og viktigst av alt – han var der som en del av fellesskapet». Hun forteller at de fortsatte å bruke sangen som et fast ritual under samlingene. Barnehagelærer 4 forteller om gode erfaringer i å bruke musikk, kropp og instrumenter i små grupper. Hun sier: «Vi bruker mye musikk til å gjøre ulike beveger. Vi bruker instrumenter, spiller mye på gitar. Sammen gjør vi treningsøvelser, vi slapper av, og finner roen sammen. Det er lettere å jobbe i små grupper, og det er mer engasjerende og lystbetont for barnet. Alle barna synes at det er deilig å bli med. Musikken er naturlig i alt, det favner alle, alle er med.»

Barnehagelærer 6 forteller hvordan musikk kan brukes som et verktøy for å skape flerspråklige barns muligheter for deltagelse. Hun forteller om et barn med minoritetsbakgrunn som ikke ønsket å delta i samlinger, hun sa barnet var: «Sint og frustrert». Videre forteller hun: «Vi lærte oss Fader Jakob på barnets morsmål, når vi sang

den i samling så lyste barnet opp». Videre sier hun: «Musikk er suksess-oppskriften!». Hun forteller at gjennom bruken av denne sangen ønsket de at barnet skulle kjenne på tilhørighet, og mener at dette var barnets første steg i å finne plassen sin i gruppen. Andre barnehagelærere forteller også om hvor stor virkning det kan gi for et barn å høre musikk på sitt morsmål, eller fra kulturen som er representert hjemme. Barns respons begynner oftest å vise gjennom kroppsspråk. Barnehagelærer 1 forteller om barnet som lyste opp og begynte å danse da de i dette tilfellet satt på Bollywood musikk som barnet kjente hjemmefra. Barnehagelærer 5 forteller at i arbeid med flerspråklige barn kreves bevissthet rundt verktøy som brukes og at det er musikk som er det beste verktøyet. «Musikk har ingen grenser», sier hun. Videre forteller barnehagelæreren om at musikken påvirker kroppen som responderer på det den liker. Selv om barna ikke kan snakke norsk, begynner de å skape forståelse for språket.

4.3 Barnehagelæreres væremåter: «Vi er forskjellige, vi kan gi barna litt av alt»

I denne delen vil vi se nærmere på ansattes væremåter i musiske samspill med barn, og deres tanker om hvordan måten de er på kan påvirke barns inkludering inn i fellesskapet.

Alle barnehagelærere forteller om hvordan de legger til rette for å skape faste ritualer knyttet til musikk og verdier de ser i disse ritualene. Dette kommer som regel fram i form av musikksamling og inneholder elementer som fast tidspunkt og plass, samt velkommen- og ha- det- sang. Barnehagelærere forteller om at slik organisering av samlinger skaper fellesskapsfølelse, forutsigbarhet og rammer rundt aktiviteten som barna blir kjent med. Noe som i neste omgang resulterer i økt trygghet, følelsen av å ha det bra, høre til og ro blant barn.

Barnehagelærer 1 forteller at de mest usikre ansatte «kjører samme samling hver gang». Barnehagelæreren understreker at det å ha lik samling hver gang kan være positivt for barn. «Barna liker det (...) det er forutsigbart for dem», sier hun. Selv forteller denne barnehagelæreren om at det er også viktig for henne å tillate spontanitet og ta med barnas innspill i det musiske. Flere barnehagelærere forteller om viktigheten av å anerkjenne og legge til rette for spontanitet. Dette anser de som en naturlig del av å være barn og en måte å legge til rette for barnas eget uttrykk. Samtidig understreker de viktigheten av ritualer. Barnehagelærer 5 forteller: «Det beste er gjentakelse. Det gjør at det treffer de små. Jeg kjenner det igjen! Det ligner jo på en lek, det gjør de i leken også». Den samlende tolkningen vår her er at det å skape ritualer og tillate kaos i musikk er en balansegang.

Det kommer fram at det å lære denne balansegangen kommer med erfaringen, støtten en får fra kollegene sine og hvor mye en tør å utfordre seg selv. «Du må på et tidspunkt utfordre deg selv. Fake it till you make it. Det er din rolle, slik gjør du det lettere for andre også», sier barnehagelærer 4.

Å by på seg selv, være 100% til stede og bruke aktivt kroppen sin ser ut å være noe som hver intervjuet barnehagelærer ser verdi i. Dette er ikke noe som kommer av seg selv, noe som man kan se i tidligere nevnt utsagn fra barnehagelærer 4. Barnehagelærer 6 sier at man må «få vekk stemmeskammen, by på seg selv, være observant, ta tak i det som rører seg blant barn og løfte det fram». Barnehagelærer 2 forteller at av og til innebærer det å sette på musikk og danse til melodier og rytmer fra andre kulturer som man er ikke kjent med fra før. Barnehagelærer 3 forteller om «kroppslig musikk» som gir mulighet til å skape fortellinger med kroppen. «Vi voksne må ha engasjement og må være med slik at barna har lyst til å bli med», sier hun. Barnehagelærer 4 forteller også om hvordan arbeidsmiljø kan både hindre og fremme måter man bruker seg selv i det musikalske arbeidet. Basert på sine erfaringer forteller hun om opplevelsen av å være alene om å synge, om det å kjenne på angst og å være flaut over å synge. «Hvis du sang, ingen [av de andre voksne] sang med deg. (...) Det ble færre og færre samlinger med sang», sier hun. Rett etter det legger hun til at i barnehagen hun jobber i nå, er det «trygghet i alle kollegaene. Hvis du hopper og begynner på noe så blir alle med. Ja vel, dritt på om det ikke går bra. Alle er med uansett.» Hun forteller at her blomstrer hun og får bruk for kompetansen sin innenfor musikk og ikke minst være med barn og bidra til deres utvikling, noe som hun anser av stor verdi.

Det kommer fram i intervjuene at barnehagelærere setter stor pris på mangfoldet av væremåter som er blant personalet. Ifølge informantene er noen mer sjenerte, andre er mer utadvendte. Noen trives bedre i faste rammer andre liker å gå «bananas». Det mangfoldet speiles i barnegruppen. For der er det er stort mangfold også, forteller de. «Vi er forskjellige, vi kan gi barna litt av alt» sier barnehagelærer 4. En annen barnehagelærer understreker at takket være det at personalet er forskjellige, kan alle barna finne noe de kjenner seg igjen i. Så oppsummerer vi denne delen med utsagn fra barnehagelærer 3: «Det viktigste er at vi synger sammen. At vi bygger relasjon gjennom sangen.»

4.4 Foreldresamarbeid: «Det krever mye av de ansatte også ... men gevinsten er mye større»

Foreldresamarbeid er et tema som kom spontant opp i alle intervjuene. Alle barnehagelærerne vi har intervjuet viser til foreldresamarbeid som en vesentlig del av inkluderingsarbeidet.

Barnehagelærer 2 sier at det er viktig «å bruke foreldre som ressurs- de har kunnskap». Foreldre kan sette ord på det barn er opptatt av og det de opplever. Dette er noe barnehagelærer 3 ser ut til å bekrefte. Her nevnes det at personalet er i dialog med foreldrene angående hva de synger/ hører på i barnehagen og hva familien hører på hjemme for å så ta det i bruk i barnehagen. «Vi er veldig nysgjerrige på andre og ønsker at barna og blir nysgjerrige på andre», sier barnehagelærer 3

I intervjuene kommer det fram at foreldrene inkluderes i barnehageinnholdet allerede før barnet begynner i barnehagen. Barnehagelæreren 1 forteller om at hvert barn får tilsendt en sangkort hjem som barnet senere tar med seg til barnehagen og som brukes i samlinger. Her oppfordres foreldrene til aktiv deltakelse gjennom å synge disse sangen sammen med barnet sitt. Barnehagelæreren får gode tilbakemeldinger fra foreldre som føler at barnet deres ble sett før det begynte i barnehagen.

Alle barnehagelærere forteller om viktigheten av å ha foreldre til stede i tilvenningsperioden. Ut ifra det barnehagelærere forteller ser det ut til at det er den tiden som er den viktigste i å bygge relasjon med foreldre. «[Da blir vi] kjent med foreldre og foreldre blir kjent med oss, det skaper trygghet hos foreldre», sier barnehagelærer 4. Da blir de også kjent med musikk barn er glad i, noe de bruker i tiden fremover for å skape følelsen av trygghet hos barnet, understreker barnehagelærer 1.

Barnehagelærer 5 oppsummerer foreldresamarbeid slik: «Arbeid med foreldresamarbeid er viktig. De bidrar med det de kan ... lager mat, sager planker ... Som mennesker, trenger vi alle å bli løftet. Kom og bli med oss! Spis lunsj med oss, bli med i utetiden. Det krever mye av de ansatte også ... men gevinsten er mye større».

5.0 Drøfting

Nå har vi kommet til kapittelet hvor vi skal ta med oss det vi har presentert så langt, våre teoretiske perspektiver og funnene våre fra analysen. Hvor vi skal analysere, vurdere og tolke funnene våre i lys av teori, som ifølge Dalland (2017) vil bidra med mulige svar og en forståelse av problemstillingen (s.200). Vi bruker videre i dette kapitelet analysens inndeling av tematikk. Noen deler vil overlappe hverandre da tematikken går naturlig inn i hverandre.

5.1 Inkludering og mangfold

For å finne ut hvordan barnehagelærere bruker musikk for å skape et inkluderende fellesskap vil vi først se på hva barnehagelærerne mener om inkludering og mangfold, og hvordan deres utsagn kan tolkes ved bruk av aktuelle teorier og forskning. Å måle andre sine holdninger er en umulig oppgave. Her vil vi prøve å tolke, trekke fram generelle trekk, og finne sammenhenger i barnehagelærernes utsagn om inkludering, for å danne oss et bilde av deres tankegang.

Inkludering er et gjennomgående tema i oppgaven vår. Vi setter størst fokus på dette her, men kommer til å ta det med oss gjennom de andre temaene i drøftingsdelen.

5. 1. 1. Inkludering i barnehagens styringsdokumenter, teorier og barnehagelærernes intensjoner

«Barnehagen skal være for alle» var et slagord som var gjeldende for barnehagelærernes utsagn om et inkluderende fellesskap i barnehagen. De har gjentatte ganger understreket at innenfor det fellesskapet, er alle likeverdige og nyttige. Denne tankegangen samsvarer med stortingsmeldingen 6 (2019-2020) der inkludering i barnehagen handler om at alle barn skal oppleve at de har en naturlig plass i fellesskapet og at de «får det beste grunnlaget for å utvikle seg sosialt og faglig, hvis de opplever at de er en verdifull del av fellesskapet og blir godtatt som de er» (Meld. St.6 (2019-2020)). Noe som man finner igjen i rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017), styringsdokumentet som barnehagelærere jobber daglig med og kan tenkes å ha en påvirkning på hvordan barnehagelærernes holdninger formes. Rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) definerer nemlig barnehagen som et inkluderende fellesskap der «alle får anledning til å ytre seg, bli hørt og delta» (s. 8). Om man ser nærmere på barnehagelærernes uttrykk om inkludering i barnehagen, legger man merke til fellestrekk som samfaller med det som legges vekt på både i stortingsmeldingen 6 (2019- 2020), rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) og ikke minst verdier presentert i formålsparagrafen (Barnehageloven, 2005, §1). Disse kan

beskrives i følgende ord: gjensidig respekt, anerkjennelse for mangfoldet og individet, likeverd og nysgjerrighet som åpner en opp for andre og verden rundt.

Bak alle disse ordene finner vi en tankegang som preger alle barnehagelærernes utsagn. Etter Gjervan (2012, s. 67) definerer vi denne tankegangen som ressursorientert tilnærming. I samtaler løfter barnehagelærerne opp viktigheten av å balansere mangfold og likhet og kunsten å bruke det som ressurs i det daglige arbeidet på avdelingen. De understreker at alle har noe de kan bidra med til fellesskapet og at alle er forskjellige, men likeverdige. Barnehagelærerne forklarer at et slik møte er mulig når alle barna får oppleve at alle har noe til felles og ulike styrker de kan spille på, og at nettopp dette gjør dem verdifulle for fellesskapet.

Her vil vi trekke fram et viktig poeng som Haug (2014) tar opp. Han skriver at «det er enklere å ha intensjoner om inkludering, enn å gjennomføre den i praksis» (s.14). En kan lure på om alt det gode intervjuede barnehagelærerne har fortalt om inkludering, vises i praksis, i måter de jobber med å skape et inkluderende fellesskap i barnehagen. Vi har valgt intervju som metode så vi var ikke vitner til hvordan de jobber med inkludering i praksis, men vi så hvor engasjerte alle barnehagelærerne ble når de fortalte om at «alle skal være med». I tillegg delte de med oss historier om hvordan tilrettelegger de for at «alle skal være med».

5. 1. 2. «Vi har en vei å gå» og «det sitter i veggene»: tilnærminger til mangfold

Intervjuene har vist når det gjelder tankegang, og hvor langt barnehagelærerne har kommet i inkluderingsprosesser, mener vi kan deles i to grupper som kjennetegnes av to synspunkter: «vi har en vei å gå» og «det sitter i veggene».

Gjervan (2012, s. 72) tar opp dilemmaer rundt ressursorientert og problemorientert tilnærming til mangfold hos barnehagepersonalet. Her i betydning av kulturelt mangfold, som vi mener kan også anvendes til andre former for mangfold. En kan undre seg over hvordan det er slik at noen barnehager håndterer mangfold som normaltilstand, mens andre har lite erfaring med mangfold og håndterer det som noe nytt. Den første konklusjonen man kan trekke fram er at graden av eksponering til mangfold i fortiden og erfaringer, er av stor betydning. Gjervan (2012) mener at holdninger til mangfold er noe som dannes gjennom hele livet og er sterk påvirket av mennesker og samfunnet rundt en selv (s. 72). Det å mestre mangfold er ikke noe som kommer av seg selv. Det er snarere en prosess som tar tid. Barnehagelærere som representerer «vi har en vei å gå»- synet bekrefter at mangfold er noe relativt nytt for dem og at de har gjort seg lite erfaringer med arbeid med mangfold

i barnehagen. Utsagnet «vi har en vei å gå» kan tolkes at de ser at de står midt i en prosess og er bevisste på at det å mestre mangfoldet tar tid. Barnehagelærere som representerer «det sitter i veggene»- synet forteller om mangfoldet som en normaltstand. Det kan tenkes at de har kommet lenger i prosessen enn den første gruppen. Grunnen til det, mener vi kan være mangfoldet som er representert i barne- og personalgruppen. Det vil si at det lille samfunnet, som barnehagen er, fungerer som et mangfoldig samfunn.

Den andre konklusjonen peker mot barnehagelæreres kompetanser innenfor mangfold. Å vinne disse, tenker vi krever arbeid med kunnskaper og egne holdninger om mangfold, og å utsette seg selv for erfaringer og opplevelsen med mangfold. Kunnskaper, holdninger og erfaringer er de elementer av kompetanse som er nødvendige for å skape et inkluderende fellesskap, hevder Gjervan (2012, s. 71). Barnehagelærere innenfor «vi har en vei å gå»-synet forteller at de trenger å øke kompetanser innenfor mangfold. Samtidig mener de at de har allerede lært mye i løpet av de siste årene, noe som man kan tolke som vinning av ny kunnskap. De forteller også om gode hverdagslige møter med foreldre som de selv anser som ressurs for deres arbeid. Foreldresamarbeid er med på å skape nye erfaringer her. De viser også til sine egne holdninger ved å understreke at denne prosessen er en læringsprosess som går toveis. Altså begge parter lærer noe av hverandre. «Det sitter i veggene»- synet kan tolkes å komme fra den store erfaringen personalet har med mangfold. Det at selvet personalet er mangfoldig er ikke uten betydning, noe Gjervan (2012) bekrefter. Hun hevder at ved å ansette personalet med ulike kulturelle bakgrunn kan spille positivt på hvordan mangfold håndteres i barnehagen. En barnehage med flerkulturell personal vil speile samfunnets mangfold og med det gir barn med flerkulturell bakgrunn mulighet til å se seg selv som en naturlig del av samfunnet (s. 79- 80). På bakgrunn av våre funn, ser vi at utvidet mangfoldet blant personalet i form av ulik sosial bakgrunn, livstil, kjønn, religion med mer har lik effekt. Det kan tenkes at med økt erfaring med mangfold, åpnes personalets muligheter for læring om og tilbøyelighet for utvidelse av holdninger til mangfold.

Til slutt kan en lure på hvordan alt det som intervjuet barnehagelærere forteller vises fram i praksis. Alle barnehagelærere understreker at musikk er et verktøy de bruker daglig for å utforske mangfold og for å jobbe fram mot et inkluderende fellesskap. Disse historiene vil vi vise til i de andre kapitlene i denne delen.

5.2 Musikkens muligheter

Hvordan skape et inkluderende fellesskap ved bruk av musikk? Eller bør vi kanskje spørre: kan man skape et inkluderende fellesskap uten musikk?

Barn er helhetssansende vesener og musikk er naturlig for dem (Bjørkvold, 1991, s. 61). Om man ser på barn som musiske mennesker finner man snart ut at musikken er nøkkelen til barns verden, både på individ og på fellesskaps nivå. Å bygge fellesskap, å skape relasjoner, å samle seg, og å skape et fellesspråk er noen av betegnelser de intervjuede barnehagelærerne bruker når de snakker om barn i møte med musikk. Med disse betegnelse viser de til muligheter som ligger i musikken. Musikk har en samlende effekt på barn. Musikk tiltrekker barn, gir dem et språk til å uttrykke seg med og bidrar til deres deltakelse i fellesskapet som barnehagen er. Gjennom forskningen vår har vi sett nærmere på hvordan barnehagelærere bruker muligheter som ligger i musikken i møte med barn med ulike behov for å inkludere dem. Barnehagelærere fortalte både om hvordan musikken påvirker fellesskapet på avdelingen, og om suksess historier der barn som slet med å komme inn i en barnegruppe ble etter hvert likeverdige medlemmer av fellesskapet. Det er særlig tre temaer som kommer fram som vi vil drøfte i denne delen. Disse er: tilvenning som inkluderingsprosess av de yngste barna, inkluderings av barn med nedsatte funksjonsevner og av flerspråklige barn som har enda ikke lært seg norsk.

5.2.1 Det musiske samspillet som de yngstes inkluderingsarena

Mange barns reise i barnehagen begynner da de allerede er ett år gamle. De kommer til en helt ukjent plass med mange ukjente mennesker, og det kan være skummelt for en ettåring. Barnehagelærere sammen med øvrig personal står ansvarlige for å ta dem godt imot, og sørge for at alle de små blir inkludert i det lille felleskapet som avdelingen er. Barnehagelærerne vi har intervjuet fortalte oss hvordan de bruker musikk for å inkludere de yngste. Prosessen begynner gjerne før barnet begynner i barnehagen med at barnehagelærer sender et sangkort med en sang til hvert barn. Foreldre får som oppgave å synge denne sangen sammen med barnet i tiden før barnet begynner i barnehagen, for å så ta med sangkortet til barnehagen når barnet begynner tilvenningen. Denne sangen, og alle andre sine sanger synges daglig med hele barnegruppen. Det musiske samspille mellom barnet og foreldre utvides til det musiske samspille med ansatte i barnehagen. Sett også gjennom Bjørkvold (1991, s.31) sitt perspektiv, bidrar det til det sosiale samspillet. I de nye omgivelsene som barnet plutselig befinner seg i, blir det møtt med noe kjent, noe som føltes godt og trygt. Både sang og faste

ritualer knyttet til dette sangsamvære er med på å fremme den gode følelsen i barnet. Her er det også verdt å nevne at forskning viser at det å synge sammen, som i sangsamvær, øker oksytocin nivå og samtidig minsker kortisol nivå i kroppen (Kulset, 2019, s. 32). Det kan da tenkes at når det lille barnet akkompagnert av musikk slapper av, øker dets evne til å svare på den musiske invitasjonen fra barnehagepersonalet. Ifølge Balsnes (referert i Kulset, 2019, s. 32), det å være sammen i et musisk samspill fremmer blant annet følelse av tilhørighet. Dette bekrefter barnehagelærerne. De understreker at gjennom å bruke sangkort, skaper de forutsigbarhet i samlingene, noe som videre fører til økt trygghet og gir større plass til barns deltakelse. Barna blir både sett, men også legger merke til og er mer nysgjerrige på andre. Dette tolker vi som et godt grunnlag for arbeidet med å skape et inkluderende fellesskap. Oversetter man Bergsland og Kvaran (2011, s.71) sitt perspektiv på inkludering til det musiske samspillet i tilvenningsperioden, kan man si at i det musiske møte er det lille barnet en kompetent aktør som, i trygge omgivelser, kan både gi litt av seg selv og er mottakelig på det de andre har å gi. Ifølge barnehagelærerne opplever de sangsamlinger hos de yngste barna som et overgangsobjekt fra hjemmet til barnehagen, med kjente sanger som skaper trygghet og det gir dem mestringsfølelse av å kunne delta. Barnehagelærerne ga uttrykk for at de yngste ikke nødvendigvis synger med i et sangsamvær, men at de brukte kroppen og blikket sitt, og ble med på bevegelsene frem til de etter hvert sang mer med. Å bruke kroppen er ifølge Vist (2017) de yngste sin måte å vise at de «med» (s.99). Noe vi mener sier noe om hvor inkluderende musikk kan være, da en kan uttrykke seg gjennom stemme, følelser, og kropp, samtidig som det gir oss glede.

5.2.2. Barn med nedsatt funksjonsevner: musiske mennesker med muligheter for deltakelse i et inkluderende fellesskap

En annen gruppe barnehagelærerne er særlig opptatt av å inkludere er barn med nedsatt funksjonsevner. Gjennom samtale har barnehagelærerne fortalt oss hvordan de jobber for å skape en felles møteplass mellom disse barna og andre barn på avdelingen. Det kommer fram at barnets forutsetninger spiller en avgjørende rolle for hvordan disse møtene blir gjennomført, og musikk er alltid en del av dem. Som regel samles barn i små grupper og samværet gjennomføres på premisser av barnet med nedsatt funksjonsevne. Noen av faste elementer er sang, instrumenter og bevegelser. Disse elementene skaper ritualer for musisk samspill barn imellom og mellom barn og barnehagepersonalet. Disse elementene inneholder også noen av musikkens grunnelementer som barnet sanser når det allerede er i mors mage (Bjørkvold, 1991, s. 17), det vil si elementer som er så godt kjent for alle

barn: lyd, rytme og bevegelse. Elementer som er begynnelsen av det musiske menneskets reise gjennom livet. Det kjente og det trygge. Det musiske menneske, uansett sine funksjonsevner, etter hvert blir kjent med flere og flere musikalske grunnelementer og gjør seg flere erfaringer med verden. Sikia og ngoma er fremdeles tilstedeværende i det voksende, men fremdeles lille, menneskets liv. Barnet er fremdeles totalsansende, og opplever musiske inntrykk med hele seg og gir kroppslig uttrykk for det (s. 61). Det ser ut som også i barnehagelærernes fortellinger om inkludering av barn med nedsatt funksjonsevner er barnesynet som totalsansende rådene. De forteller at musikk fremmer ulike følelser og reaksjoner hos disse barn. De reagerer både med glede, engasjement, bevegelser, men også med at kroppen slapper av og roer seg ned, noe som også bekreftes i tidligere nevnt forskning om hvordan musikk påvirker kroppen (Kulset, 2019, s. 32). Noe som vises igjen i barnehagelæreren 2 sin fortelling om at av og til handler det om å finne «den sangen». I denne fortellingen gir barnet kroppslig uttrykk for at «den sangen» treffer han. Barnet virker å slappe av og viser glede. Noe som barnehagelæreren videre tolker som tegn på fellesskapsfølelse hos barnet.

Barnehagelærerne understreker at det ikke bare er barn med nedsatt funksjonsevner som tar utbytte av slik musisk samspill. Resten av barna er like engasjerte og viser glede. Det musiske samspillet blir til en arena for barn til å delta på sine egne premisser, vise seg som like kompetente, kjenne på mestringsfølelse og samtidig føle seg en del av fellesskapet. Man kan se på slik musisk samspill gjennom Ruud (2017) sin teori om identitetsdanning. Barn speiler seg i andre, gjør seg erfaringer i møter med andre og basert på dette bygger sin identitet (s. 139). Musiske samspill som er engasjerende og lystbetonte kan tenkes å kunne bidra til å skape gode fortellinger om en selv, noe som kan videre bidra til en positiv selvoppfatning av egen rolle i gruppen. Alle barna har jo noe betydningsfullt som de kan bidra med til å skape et meningsfylt fellesskap, og musikk kan brukes som nøkkelen til å åpne døren til det fellesskapet. For «musikken er naturlig i alt, den omfavner alle» som en av barnehagelærerne poengterte.

5.2.3. Å løse det doble dilemmaet og åpne inngangen til fellesskapet

Å være fire eller fem år gammel og ny i barnehagen. Verken å kunne snakke majoritets språk eller å kjenne til majoritets kulturen. Det kan by på mye utfordringer og mye følelser. En av de intervjuende barnehagelærerne fortalte oss om møte med et barn som ikke kunne snakke norsk, og var ny i barnehagen. I tillegg var barnet mye «sint og frustrert» og nektet å delta i fellesaktiviteter på avdelingen. Barnehagelæreren sto foran et dilemma om hvordan

hun kunne inkludere dette barnet. Kulset (2019) kaller slik dilemmaet for det doble dilemmaet. Det vil si situasjon der et barn har ikke blitt en del av fellesskapet og snakker heller ikke majoritetsspråket. For det er slik at for å bli en del av fellesskapet må man kunne kommunisere med andre, og for å kunne kommunisere med andre, her i betydning av språklig kompetanse, må man ha tilgang til fellesskapet (s. 74). Kulset hevder at musikk er løsningen av det doble dilemmaet og at det er barnehagepersonalet som bærer ansvaret for å løse det (s. 77). I dette tilfelle valgte barnehagelæreren å bruke barnets morsmål som ressurs i å løse dilemmaet. Hun lærte seg «Fader Jakob» i barnets morsmål og brukte sangen i samlingen. Barnet som tidligere ikke ville delta, lyste opp. Denne sangen åpnet døren for barnet. Barnehagelæreren anerkjennelse for barnets språklige bakgrunn skapte muligheter for deltakelse i et inkluderende fellesskap. Å anerkjenne og skape rom for mangfold kjennetegnes en ressursorientert tilnærming (Gjervan, 2012, s. 67), noe som vi tenker denne barnehagelæreren har vist. «Fader Jakob» i barnets morsmål har ble en del av samlingene deres. Etter hvert begynte barnet å utforske og delta mer aktivt i det sosiale livet i barnehagen. Det kan tenkes at idet barnet hørte sangen i sitt morsmål, kjente det på en følelse av mening og begynte å skape en forbindelse mellom det kjente og ukjente, noe som Kulset (2019) mener skjer når barn hører sitt morsmål i musiske samspill (s. 86). Man kan anta at denne historien ble en av mange minner og fortellinger som ble byggestein i barnets identitetsdanning. Ruud (2017) viser til viktigheten av slike opplevelser. Musikken forsterker dem gjennom å fremme følelser (s. 65), som i dette tilfelle var å gå fra å være sint og frustrert til å kjenne på glede. Kanskje denne historien til og med ble et vendepunkt i barnets fortelling om seg selv og måten barnet oppfattet seg selv. Dette eksempelet viser også at om barnehagepersonalet gjør en innsats, legger til rette for alles deltakelse og bruker mangfold som ressurs i musisk samspill. Så blir det å skape et inkluderende fellesskap gjennom musikk en mulig oppgave. Barn vil se at det de kommer med er av betydning for fellesskapet, og vil da være mer mottakelige for andres deltakelse (Bergsland og Kvaran, 2011, s. 76). Det kan tenkes at etter hvert vil denne tilnærmingen smitte i barnegruppen og forhåpentligvis blir til inkluderende praksis barn imellom.

I denne delen har vi vist til fortellinger om hvordan barnehagelærerne bruker musikk som inngangsport til et inkluderende fellesskap. Dette skjer både gjennom praktiske gjøremål som å lage et sangkort til hvert barn som begynner i barnehagen, skape ritualer rundt musiske samspill eller å lære en sang i barns morsmål, men også gjennom å være bevisst sin egen rolle, eget barnesyn og barns musikalske utvikling. Det handler også om kunnskap om at

hvert barn er et musisk menneske (Bjørkvold, 1991, s. 61) og om hvordan man møter utfordringer som for eksempel det doble dilemmaet (Kulset, 2019, s. 74). Denne delen, tenker vi, kan enkelt oppsummeres med utsagn fra to barnehagelærere. «Musikk har ingen grenser» og «Musikk er suksess- oppskriften».

5.3 Barnehagelærernes væremåter og et mangfoldig, inkluderende fellesskap

Hvordan vi som barnehagelærere bruker oss selv, og hvordan vi er i vår væremåte vil ha noe å si for hvordan vi åpner opp for å skape et inkluderende fellesskap. Kulset (2017) kom frem til 4 kategorier av væremåter som hun så kunne prege en arena hvor sangsamvær ble brukt for å danne fellesskap (s.127). Hun legger særlig fokus på de 3 første kategoriene som er å anerkjenne og skape et ritual, tolerere kaos, og bruke sitt gestiske språk, den siste kategorien handler om å nytte seg av rommets muligheter gjennom rommets scenografi og melodi (s.127-128). De 3 første kategoriene så vi en sammenheng med barnehagelærernes utsagn, og vil videre drøfte kategoriene opp mot våre funn.

5.3.1 Anerkjenne og skape et ritual og å tolerere kaos

Alle informantene snakket om daglige ritualer, hvor de hadde faste tider på dagen med sangsamvær. De uttrykker at de bruker sang for å fenge barnas oppmerksomhet. Det er noe alle kan bli med på, og noe som skaper en inkluderende effekt på alle i gruppa. Fellesskapsfølelse, forutsigbarhet og rammer rundt aktiviteten som barna blir kjent med. Ifølge barnehagelærerne kan et slikt ritual gi økt trygghet, følelsen av å ha det bra og høre til, og ro blant barna. De mener det er noe barna kan kjenne igjen og som de kan relatere til leken, da det er gjentakelse.

Det å tolerere kaos handler ifølge Kulset (2017) om å ikke bevisst overse kaoset som kan oppstå, men å anerkjenne det (s.128). Det kommer frem at noen bruker den samme formen for sangsamling hver gang, da det er mest forutsigbart. Barnehagelærerne mener at det er positivt for barna fordi gjentakelse er noe som treffer de små. Andre er mer spontane og gjerne lar samlingen gå etter innspill fra barna underveis, hvor barnas innspill blir inkludert inn i hvilken vei samlingen tar. Da er en gjerne mer tolerant for om noe uventet dukker opp, eller om det ikke går helt som planlagt. Barnehagelærerne legger til at det ofte ligger i barnas natur, det å kjenne på noe for å så spontant gi uttrykk for det. Samtidig som det gir rom for at barnas mangfold av engasjement vil medvirke inn i fellesskapet, hvor de blir møtt på deres bidrag og ønsker.

5.3.3 Å bruke sitt gestiske språk

Å bruke sitt gestiske språk, som er Kulset (2017) sin tredje væremåte, handler om å bruke kroppen sin til å uttrykke seg (s.128). Noe som ses sammen med Vist (2017) og hennes konklusjon om at følelser og musikk eksisterer ikke for oss før kroppen deltar (s.97). By på seg selv, ta tak i det som rører seg, være observant, bruke kroppen 100%, for da engasjerer du kommer det til uttrykk hos barnehagelærerne. Barnehagelærerne opplevde at om de selv var engasjerte, brukte kroppen sin med levende bevegelser og mimikk, da var det lettere å engasjere barna.

5.3.4 Musickhood

Flere av barnehagelærerne gir uttrykk for at de har opplevd det som flaut å synge foran andre, redd for at andre ikke hiver seg på, og redd for å synge «falsk», og derav kjent på en prestasjonsangst og stemmeskam. Spesielt om de var den eneste som sang av de voksne sammen med barna. En av barnehagelærerne forteller at dette resulterte i at hun i mindre grad brukte musikk og sang. Frem til hun startet i ny jobb hvor hun er nå, og opplevde en større trygghet i å synge, da alle var med, alle sang med den stemmen de hadde. De 4 kategoriene vi har gått gjennom rommer musikalsk trygghet og musikalsk kapital som videre rammer Kulset (2017) sitt begrep «musickhood» (s.130-132). Hvor musikalsk trygghet handler om selve opplevelsen og det som skjer mellom de som deltar som er i fokus, og ikke hvorvidt ens ferdigheter spiller inn (s.131). Musikalsk kapital som en del av det sosiale og sier noe om vår evne til å være med og til stede med følelsene våre, og hvordan vi håndterer samvær med andre (s.132). «Musickhood» som dannes gjennom denne tryggheten i å omfavne og uttrykke oss gjennom det naturlige som ligger i oss i felleskap med andre (Kulset, 2017, s. 146-147). «Stemmeskam» og det å kjenne på utfordringen med å synge foran andre voksne er noe som særlig kommer frem hos flere av barnehagelærerne. Men også hvordan de opplevde at de gjennom erfaring og utvidelse av komfortsonen med tiden gjorde det lettere for dem selv og de rundt. Da en som barnehagelærer har en rolle og vil fungere som en rollemodell for flere. Innen denne tematikken kom «Fake it till you make it» til uttrykk hos en av barnehagelærerne. Et utsagn fra Halle og Kulset (2019) sin forskning som sier noe om å utfordre seg til å hive seg uti det til en mestrer det, og fokusere på helheten og hva musikken kan bety i felleskap med andre (s.6).

Analysen vår viser hvordan de voksnes ulike væremåter rundt de daglige ritualene og rundt det mer spontane skaper et mangfold blant ansatte. Noen går mer «bananas» mens andre trives i trygge rammer. Det mangfoldet i væremåter er noe som informantene uttrykker de

opplever som positivt. Ulike væremåter gir dem muligheter til å lære av hverandre, bygge opp om hverandre, og deres ulikheter kan barna kjenne seg igjen i. I intervjuene kommer det fram at det viktigste for barnehagelærere er at de er sammen og bygger relasjon gjennom musikk og sang med barn. Denne tankegangen samsvarer med Bergsland og Kvaran (2011) sitt "inkluderende vi" som blir til gjennom å synge og skape musikk sammen hvor alle får prøve seg ut (s.74). Dette kan også relateres til Kulset (2017) sitt begrep «musickhood» hvor en kjenner trygghet i sine naturlige og musikalske røtter (s. 146-147). Det naturlige som ligger i mennesker kan vi, etter Bjørkvold (1991), definere som det musiske menneske (s. 17). Alle kan ta tilbake det naturlige som ligger i oss. Selv om noen gjerne må utfordre seg mer enn andre, vil en kunne oppdage at alle er musiske mennesker av natur.

5.4 Veien til et inkluderende fellesskap gjennom foreldresamarbeid

Det ble tydelig gjennom funnene våre at barnehagelærerne nytter seg av foreldresamarbeid innen deres inkluderingsarbeid. Funnene våre viser eksempler på hvordan barnehagelærerne ser foreldre som en ressurs, også allerede før barnet begynner i barnehagen. Da ved å oppfordre foreldrene til å øve på personlige sangkort hjemme sammen med barnet før barnehagestart. Et sangkort som ble brukt i barnehagelærerens inkluderingsarbeid som en form for overgangsobjekt fra hjemmet til barnehagen. Eller barnet som lyste opp når det fikk høre og danse til bollywood musikk som var kjent hjemmefra. Foreldre ga uttrykk for at de opplevde at barnet deres ble sett gjennom denne prosessen. Det kom også frem hvordan det under tilvenningen var ønskelig å ha foreldrene til stede over lengre tid for å bli godt kjent med barnet sammen med foreldrene, og la dem bli kjent med dem og barnehagen. Det mener vi barnehagelærerne ga uttrykk for gjennom hvordan de så på dette som en periode hvor de kunne skape en dialog med foreldrene om hvordan barnet trives best. For eksempel ved å bli kjent med barnets favorittsanger, hvilke musikk det hørtes på hjemme, og gjerne også ved å la foreldrene bli kjent med musikk og sanger fra barnehagen gjennom å bli med på musikksamlinger under tilvenningsperioden. Denne arbeidsmåten samsvarer med innholdet i stortingsmelding 6 (2019-2020) som legger frem hvordan et godt foreldresamarbeid er avgjørende. Den bidrar til at foreldrene kan gi viktig kunnskap om hvordan barnet har det og hva de trenger, da det er som regel de som kjenner barna best.

Barnehagelæreren blir kjent med barnet gjennom foreldrene, og foreldrene og barnet blir kjent med barnehagen gjennom barnehagelæreren, sammen dannes det et samarbeid for å inkludere barnet inn i barnehagens fellesskap. Et inkluderende arbeid for fellesskap som

skapes mellom parter hvor begge gir og tar (Bergsland og Kvaran, 2011, s.71). Et godt samarbeid med foreldre er viktig da en ifølge Glaser (2019) kan se barnets utvikling i sammenheng med foreldrenes trivsel og deres tillitt til barnehagen (s.19). Noe som sier hvor viktig det er hvordan barnehagelæreren møter foreldre, og også inkluderer dem inn i barnehagen, slik at de med trygghet opplever at både de og deres barn blir sett. Foreldresamarbeid og forståelse med hjemmet gjennom en god dialog er noe også barnehageloven (2005, § 1) og rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29) belyser i konteksten av å sikre barnets allsidige utvikling.

Ifølge Glaser (2019) bør barnehagelærere ha en holdning om at alle foreldre er forskjellige og stille «fordomsfri, sensitiv, fleksibel og anerkjennende» (s. 17) i et samarbeid som fokuserer på barnets beste. Det tenker vi kan ses sammen med den nysgjerrige holdningen som kommer frem i analysen. Som vi tolker som en oppriktig interesse om å bli kjent, en holdning de ønsket å smitte over til barna. Slike holdninger gir rom for mangfoldets uttrykk og dermed utvikle seg selv og barnehagen (Gjervan et al., 2012, s. 67). Når en skal kombinere det å arbeide etter retningslinjene, samtidig som en skal opprette et samarbeid med foreldre etter beste evne og gode holdninger, dannes en balansegang hvor en hele tiden skal ha barns beste i fokus, et samarbeid som kan kjennes spennende og krevende (Glaser, 2019, s.18-19). I funnene våre kom fram barnehagelærernes ønske om å løfte foreldrene frem ved å nytte seg av dem, et spennende arbeid som innebærer å invitere foreldrene inn i barnehagen hvor de kan få bidra med sin kompetanse. Det at foreldresamarbeid kan oppleves som krevende er noe som også kommer i funnene, som ved sitatet: «Det krever mye av de ansatte også.. men gevinsten er mye større». Foreldresamarbeid krever gjerne et større arbeid, men utbyttet som skapes er så mye større og verdifullt i et felles samarbeid med barns beste i fokus. Et samarbeid som vi med dette mener kan skape en inngangsport til barnehagens felleskap.

6.0 Konklusjon

Innledningsvis presenterte vi formålet med oppgaven som var å finne svar på problemstillingen vår: Hvordan kan barnehagelæreren bruke musikk for å skape et inkluderende fellesskap på avdelingen? Dette gjennom å undersøke hvordan et utvalg av barnehagelærere ser på mulighetene musikken kan gi for å skape et inkluderende fellesskap, hvilke syn de har og hvilke metoder benytter de seg av innenfor denne tematikken. Analysen av funnene og relevant teori har gitt oss et grunnlag til å svare på problemstillingen. Nå vil vi se tilbake til sentrale resultater av i forskningen vår.

I analysen av data undersøkte vi først hvordan barnehagelærere tilnærmer seg mangfoldet og arbeidet inkludering. Vi så det som nødvendig å sette lys på akkurat disse begrepene ettersom faglitteratur definerer tilnæringsmåter til mangfoldet som grunnleggende for praktisk arbeid med inkludering. Funnene våre viser at på tross av ulik erfaring med mangfold, tilnærmingen som kjennetegner informantenes utsagn er den ressursorienterte tilnærmingen. Slik tilnærming gir potensielt gode vilkår for inkludering i barnehagen. Fagfeltet peker midlertidig mot kompetanser som avgjørende for å skape et inkluderende fellesskap. Informantene bekrefter dette gjennom sine utsagn og legger til at støtten en kan finne i kollegaer er av stor betydning for måten en jobber på. Man kan da konkludere med at inkluderende praksis ikke er noe som avhenger av bare den ene ansatte, men noe som skapes sammen med andre og blir til felles arbeidskultur. Samtidig som den enkelte barnehagelærer ikke kan fraskrive seg ansvaret, og som en av våre informanter sa, en bør være en god rollemodell for de andre ansatte.

Det å være en god rollemodell for kollegaene sine ses også på som betydningsfull i konteksten av det musiske samspill med barn. Informantene understreker at det er viktig å tørre å by på seg selv, finne trygghet i sin rolle, og innta rollen som det musiske menneske som naturlig ligger i alle. Hvordan barnehagelærere byr på seg selv og hvordan de arbeider med musikk for å inkludere barn inn i fellesskapet varierer fra den enkelte. Gjennom samtalene kommer det fram at informantene bevisst bruker seg selv som et verktøy i arbeid i å skape et inkluderende fellesskap gjennom musikk. Teorier, vi satt lys på i denne konteksten, anerkjenner denne måten å jobbe på. De framhever viktigheten av å være bevisst på sin egen rolle og hvordan man er i det musiske møte med barn, noe som i videre løp kan påvirke barns selvoppfatning og plass i det fellesskapet som avdelingen er.

Felles for alle informantene er syn på barnet som det musiske menneske, noe som de gir inntrykk for gjennom arbeidsmetoder de velger å benytte seg av. Faste ritualer, bruk av sang, instrumenter og kroppen både i musikksamlinger og i spontane situasjoner er noen av elementer som går igjen i alle intervjuene. I tillegg er det lagt stor vekt på å vise fram det enkelte barn og tilrettelegging for dets deltakelse gjennom å bruke sang eller musikk som barnet har tilknytning til. Det kan både være barnets favorittsang, en sang fra et eget sangkort som barnet har fått fra barnehagen eller en sang i barnets morsmål. Det kommer fram at prosessen av å skape et inkluderende fellesskap kan styrkes gjennom å utarbeide et godt foreldresamarbeid. Foreldrene har kunnskap om barnet og kan derfor bli ressurs for barnehagepersonalet. Gjennom samarbeidet får man både innsikt i hvem barnet er og om barnets musikalske bakgrunn og interesser, men også kan vise at man setter pris på mangfoldet som er representert på avdelingen.

Fagfeltet bekrefter at det å sette pris på og vise fram barnets musikalske bakgrunn og interesser, øker sjanser for at barnet i neste omgang vil kunne lettere akseptere og sette pris på andre mennesker. Noe som kan tenkes har mye å si for barnets eget inkluderingspraksis. Det påpekes også at om barns får speile seg selv i andre, vil det kunne positivt påvirke utviklingen av barnets identitet. Et viktig poeng her er å la barn være det musiske menneske de er født som. Noe som kan blant annet gjøres nettopp gjennom musiske samspill der presenterte tidligere metoder brukes. Informantene våre understrekker at musikkens muligheter for å skape et inkluderende fellesskap er utallige.

Noe vi ser kunne vært interessant å forske videre på, er hvordan barna kan ta musikkreferansene fra samling med seg inn i lek og samvær med andre barn. Ved å se på hvordan musikken kan åpne opp for lek og vennskap.

7.0 Litteraturliste

- Arnesen, A.- L. (2017). Inkludering: perspektiver på inkludering i barnehagefaglige praksiser. I Arnesen, A.-L. (red.), *Inkludering: perspektiver i barnehagefaglige praksiser* (2. Utg., s. 19- 35). Universitetsforlaget
- Bergsland, M. D. & Kvaran, K. (2011). "Inn i ringen": et musikkpedagogisk utviklingsprosjekt i en flerkulturell barnehage. *Barn vol. 29 nr.2.* 67- 82. <https://doi.org/10.5324/barn.v29i2.4191>
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager* (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-64>
- Bjørkvold, J.-R. (1991). *Det musiske menneske: Barnet og sangen, lek og læring gjennom livets faser* (2. utg). Freidig Forlag
- Bjørkøy, I. (2020). *Sang som performativ for samspill i småbarnspedagogisk praksis* (Ph.d.-avhandling). Trondheim: NTNU. Hentet fra: <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2687931>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Gyldendal norsk forlag AS.
- Gjervan, M., Andersen, C. A., Bleka, M. (2012). *Se Mangfold!: Perspektiver på flerkulturelt arbeid i barnehagen*. Cappelen Damm AS
- Glaser, V. (2019). *Foreldresamarbeid: Barnehagen i et mangfoldig samfunn* (2. utg.). Universitetsforlaget
- Halle, K., & Kulset, N. B. (2019). 'Fake it till you make it': How do kindergarten staff in kindergartens with a music profile talk about their musical identity? s. 1-10. European Network of Music Educators and Researchers of Young Children. Hentet fra: https://www.researchgate.net/publication/339352601_'Fake_it_till_you_make_it'_How_do_kindergarten_staff_in_kindergartens_with_a_music_profile_talk_about_their_musical_identity
- Haug, P. (2014). *Dette vet vi om: Inkludering*. Gyldendal
- Knudnes, J. S., Aglen, G. S., Danbolt, I. & Egenesnes, N. (2015). Barnehagens musikalske veivisere. *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 99 (3-4), s. 294- 306. Hentet fra: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2987-2015-03-04-12>

- Kulset, N. B. (2017). *Musickhood - Om verdien av musikalsk kapital og musikalsk trygghet i væremåten hos voksne i flerspråklige barnehager*. NTNU. Hentet fra: <http://hdl.handle.net/11250/2454457>
- Kulset, N. B. (2019). *Musikk og andrespråk: Norsk tilegnelse for små barn med annet morsmål* (2. utg.). Universitetsforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir. Hentet fra: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>
- Lov om barnehager (2005). § 1. *Barnehagens formål og innhold*. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Meld. St. 6 (2019–2020) Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO. Kunnskapsdepartementet. Hentet fra: [Meld. St. 6 \(2019–2020\) - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no)
- Strøm, R. V., Eiksund, Ø. J., & Balsnes, A. H. (2022). Introduksjon til Samsang gjennom. I R. V. Strøm, Ø. J. Eiksund, & A. H. Balsnes (Red), *Samsang gjennom livsløpet* (ss. 7-27). Cappelen Damm Akademisk.
- Ruud, E. (2017). *Musikk og identitet* (2. Utg.). Universitetsforlaget
- Vist, T. (2002) Musikken: en kulturell navlestreng. I: Mjør, I. *Kulturbarnehagen* (s.72-81). Det Norske Samlaget.
- Vist, T. (2017). I lyden bor barnet, i barnet bor lyden. I S. Haugen, G. Løkken, & M. Røthle (Red), *Småbarnspedagogikk- Fenomenologiske og estetiske tilnærminger* (2. utg., ss. 85-101). Cappelen Damm AS.

8.0 Vedlegg

8.1 Informasjonsskriv

Vil du bli intervjuet vedrørende en bachelor-oppgave om musikk i arbeidet med inkludering og mangfold?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan barnehagelærere bruker musikk for å skape tilhørighet hos alle barn på avdelingen. I dette skrivet gis du informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med forskningsprosjektet er å se nærmere på hvordan barnehagen bruker musikk i barnehagehverdagen i arbeid med mangfold og inkludering.

Vi ønsker å forske på:

- barnehagelærerens interesser for musikk, og hvordan de selv arbeider med musikk i barnegruppen;
- hvordan barnehagen jobber med mangfold og inkludering;
- hvordan barnehagelæreren erfarer bruken av musikk i arbeidet med å inkludere;
- Hvordan barnehagelærer oppfatter sin egen rolle i det musikalske arbeidet i barnehagen.

Problemstillingen vår er: Hvordan bruker barnehagelæreren musikk for å skape tilhørighet hos alle barn på avdelingen?

Metode

For å forske på vår problemstilling, har vi valgt intervju som metode. Intervjuet vil bestå av ca. 5 hovedspørsmål, og vil vare i maks 45 minutter. Informasjonen som innhentes under intervjuet vil analyseres og skape grunnlaget for videre arbeid mot en bacheloroppgave.

Du får spørsmål om å delta pga. din stilling som barnehagelærer.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at du er med på ett intervju. Intervjuet vil vare i maks 45 min. Intervjuet vil ta for seg spørsmål om hva dine tanker som barnehagelærer om bruk av musikk i arbeidet med inkludering og mangfold. Vi vil ta notater fra intervjuet

vårt.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil kun være prosjektansvarlig som har tilgang til dine privatopplysninger. Informasjonen du gir i intervjuet vil bli anonymisert og delt med veileder, prosjektgruppe og i selve bacheloroppgaven.
- Navn og kontaktopplysningene dine vil bli lagret på prosjektansvarlig sin datamaskin, og vil bli slettet etter oppgaven er levert inn.

Intervjudeltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes **08.01.2023**. Vi vil da levere vår bachelor oppgave til vurdering. Ved prosjektslutt vil personopplysninger slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Stavanger ved studentene Caroline Hetland og Alicja Karpa
- email: ca.hetland@stud.uis.no, aj.karpa@stud.uis.no

Med vennlig hilsen

Caroline Hetland og Alicja Karpa

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt og forstått informasjon om min deltakelse og formålet med intervjuet. Jeg har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 08.01.2023

Prosjektdeltakers navn med blokkbokstaver:

.....

.....

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

(Original til studenten- som tar vare på den, kopi av alle tre sidene gis til prosjektdeltakeren)

8.2 Intervjuguide

Presentasjon av intervjuere og tema

- *Litt om oss*
- *Vår problemstilling*
- *Bakgrunn for tema*
- *Informasjon om taushetsplikt*

Informasjoner om informanten

- *Hvor lenge har du jobbet i barnehage? Hvor lenge har du jobbet som barnehagelærer?*
- *Hvilken aldersgruppe med barn jobber du med?*
- *Hva er ditt forhold til musikk? Er du interessert i musikk på fritid?*

Fortell hvordan dere bruker musikk i barnehagehverdagen?

- *Hvilken musikk bruker dere? Bruker dere instrumenter, Spotify, synger, bruker kroppen?*
- *Hvor ofte og i hvilke situasjoner?*
- *Hvilken rolle har du i det musikalske arbeidet i barnehagen?*

Hvordan arbeider dere i barnehagen med temaet mangfold?

- *Hva er din refleksjon om dette temaet?*
- *Reflekterer dere over mangfold og inkludering på avdelingen?*

Kan du tenke deg om noen grupper av barn eller enkelte barn som drar mer nytte av musikk i barnehagen? Hvis ja, hvilke barn tenker du på og hvorfor?

- *Har dere barn med særskilt opplæringsstilbud på avdelingen? (Nedsatt funksjonsevne, flerspråklige)*
- *Hva skjer i møte med musikk med disse barn?*
- *Hvordan tenker du de opplever musikk?*

- *Hva ser du, og hva opplever du med musikk i møte med disse barna og gruppen som helhet?*

Har du observert at musikk har inkluderende effekt på barnegruppen?

- *Hvordan tenker du musikk kan brukes i arbeidet for å inkludere alle barna i det felleskapet som avdelingen er?*
- *Er det en opplevelse som stikker ekstra frem som du kan dele med oss hvor musikken har spilt en sentral rolle for å inkludere barn i felleskapet?*

Er det noe du tenker er viktig som du ønsker å legge til?